

# TÜRK DÜNYASI KÜLTÜR POLİTİKALARINDA MİZAH ÇALIŞMALARININ YERİ: DURSUN YILDIRIM'I YENİDEN OKUMAK

Ruhi ERSOY\*

## Öz

Tarihsel bağlamanın yanı sıra Türk dünyası kavramı 21. yüzyılda coğrafi, kültürel ve dijital sınırları içerisine alan geniş bir çerçeveye sahiptir. Bu çerçeve Türk kültürünün geleneksel dinamik yapsan özelliklerine bağlı olarak gelişmiştir. Tarihsel göçerevliliğin 20 ve 21. yüzyılda modern göçerevliliğe dönüşümü ile birlikte dijital bağlamları içerisine alan bir kültürel hareketlilik ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan içinde bulunduğumuz yüzyılın sosyal, ekonomik ve teknolojik şartları kültürü bir yumuşak güç unsuru olarak dış politikanın temel araçlarından birisi haline getirmiştir. Kültürün yumuşak güç olarak kullanımı, bağ kurulan bütün devletler arası ilişkilerin yanı sıra Türk devletleri Teşkilatı kurumsal yapılanmasının öncülüğünde Türk dünyasının müşterek kültürel yapısı açısından da geçerlidir. 2040 Vizyon Belgesinde ortaya konulan hedefler ve yaklaşımlar Türk kültürünün temel metinlerinin Türk dünyasının kültürel farkındalıkları ve yeni çağın şartları ile işlenmesine imkan verir. Bu çerçeve içerisinde Dursun Yıldırım'ın Türk dünyası halk bilimi perspektifini yeniden okumak ve mizah bağlamında geliştirilecek kültür politikalarına bu zeminin üzerinde bakmak yerinde olacaktır. "Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar"dan hareketle bildiride Türk dünyası kültür politikalarının geliştirilmesinde ortak mizah unsurlarının ve mizah çalışmalarının önemi üzerinde durulacaktır. Yeni çağın şart ve imkânları ile Türk kültürünün temel metinlerinin Türk dünyası birlikteliğinde bir yumuşak güç aracı olarak kullanımı mizah çalışmaları bağlamında değerlendirilecektir. Ayrıca akademik bir hafıza alanı olarak Dursun Yıldırım'ın çalışmalarına dikkat çekilecektir.

**Anahtar Kelimeler:** Türk dünyası, Dursun Yıldırım, mizah, yumuşak güç.

---

\* Prof. Dr., AHBV Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi.  
DOI: 10.32704/9789751751683.2024.0304

## THE PLACE OF HUMOR WORKS IN THE TURKISH WORLD CULTURAL POLICIES: RE-READING DURSUN YILDIRIM

### Abstract

In addition to its historical context, the concept of the Turkish world has a wide framework that includes geographical, cultural and digital borders in the 21st century. This framework has developed depending on the traditional dynamic structural characteristics of Turkish culture. With the transformation of historical nomadic life into modern nomadic life in the 20th and 21st centuries, a cultural mobility that includes digital contexts has emerged. On the other hand, the social, economic and technological conditions of the century we live in have made culture one of the basic tools of foreign policy as an element of soft power. The use of culture as soft power is valid for all inter-state relations as well as for the common cultural structure of the Turkish world under the leadership of the institutional structuring of the Organization of Turkish States. The goals and approaches set forth in the 2040 Vision Document allow the basic texts of Turkish culture to be processed with the cultural awareness of the Turkish world and the conditions of the new age. Within this framework, it would be appropriate to re-read Dursun Yıldırım's Turkish world folklore perspective and look at the cultural policies to be developed in the context of humor on this basis. Based on "Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar", the paper will focus on the importance of common humor elements and humor studies in the development of cultural policies of the Turkish world. The conditions and opportunities of the new age and the use of the basic texts of Turkish culture as a soft power tool in the unity of the Turkish world will be evaluated in the context of humor studies. In addition, attention will be drawn to Dursun Yıldırım's works as an academic field of memory.

**Key Words:** Turkish world, Dursun Yıldırım, humor, soft power.

### Türk Dünyasına Bakış

Türk dünyası, Türk dili ve edebiyatı araştırmalarında ve -son dönemler hariç- edebiyat merkezli bir bakış açısıyla kurumsallaşmış halk bilimi araştırmalarında, genel olarak bağımsız Türk devletleri ve çeşitli devletlerin egemenliği altında yaşayan özerk Türk boylarını ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Ayrıca tarihî bağlarımız ve müktesebatımıza bağlı olarak bazı komşu ülkelerde yaşayan Türklerin de bu kapsamda ele alındığı pek çok çalışma ile karşılaşmak mümkündür. Türk dünyası

kavramının çerçevesi bugünkü ulaşım ve iletişim sistemlerine bağlı olarak coğrafyayla birlikte başka etkenlere bağlı olarak da genişlemiştir. Türk kültür tarihi farklı cephelerinden ele alındığında, Türk kültürünün hem insan kaynakları hem ürettiği maddi kültür unsurları hem de ürettiği değerler-törelere bakımından dünyanın farklı coğrafyalarına katkı sağladığı görülür. Burada Türk kültürünün tarihsel hareketli yapısının temel etken olduğunu belirtmek gerekir. Yarı yerleşik esnek devlet düzenindeki yaşam tarzının bir sonucu olarak ortaya çıkan hareketli dinamik yapı bugün baktığımızda Türk dünyası kavramının sınırlarını da belirlemektedir (Bkz Ersoy, 2018)

Türk kültürünün tarihsel serüveninde “göçerevliliğin” hem Türk kültür tarihini şekillendiren hem de Türk kültürünün farklı coğrafyalara taşınmasını sağlayan ana eksenlerden birisi olduğu anlaşılmaktadır. Bu tarz bir medeniyet, göçebelik ile yerleşiklik arasında deneyim ve birikim sonucu terkip ve tertip edilen yeni ve özgün bir medeniyettir. Bu yeni ve özgün medeniyet, Dursun Yıldırım'ın ifadesiyle, “hareketli-esnek medeniyet düzeni” olarak tanımlanabilir. “Türk kültür ve medeniyeti hareketlilik, esneklik, kurumlaşma, süreklilik, dönüşüm, değişim, ilerleme, yayılma ve uyum kurma yeteneklerine ve kapasitesine sahip bir medeniyettir.” (Yıldırım, 2000: 32-45). Buradan hareketle Türk kültüründeki göçerevliliğin, medeniyetini sırtında taşıyan bir yaşam biçimi olduğu söylenilebilir. Zira tarihi süreç içerisinde Türk kültürünün geleneksel yaşam biçimi olarak ortaya çıkmış olan bu durum, Türk kültür varlığının her şartta yeniden üretilmesini ve üretileni farklı kültür çevrelerine taşıyarak yeni sentezlere erişebilme kabiliyetini arttırmıştır. Türkler sadece kültür yaratıcı toplum olarak değil aynı zamanda kültür alıcı-aktarıcı toplum olarak da var olmuştur. Diğer toplumlarla kimliğini kaybetmeden kültürel alışverişte bulunan bir toplumun kültürel gelişme hızı yükselir. Türk kültüründeki hareketli yaşam tarzı, kimliğini kaybetmeden ötekiyle temas kurabilme özelliğini Türk kültürüne kazandırmıştır. Türk dünyası olarak adlandırılan tarihsel coğrafya, Türk kültürünün geçmişte ve bugün iskân ettiği Türk medeniyetine ait eserleri yarattığı bir alandır. Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının toplamı 80 milyon kilometrekareyken bu alanın 50 milyon kilometrekarelik bölümü (3/2'si), Türkler tarafından tarihsel süreç içerisinde siyasal ve kültürel olarak yönetilmiştir (Ersay, 2007).

Türk kültüründe tarihsel şartların ve hareketli-dinamik yapının ortaya çıkardığı söz konusu bu müktesebat, yakın tarihe ve bugüne de taşınmıştır. Tarihsel göçerevlilik; yerleşik hayata geçen, şehirleşen, bürokratik devletle yönetilen Türk kitlelerinin yeni yaşam formlarında modern göçerevliliğe dönüşmüştür. Yeni coğrafyalarda farklı kültürler, inançlar ve ekonomik yapılarla temas etmekten kaçınmayarak bu farklılıkları kendi bünyesinde hazmedebilme kapasitesine sahip olan Türk kültürü, özündeki bu mayayla var olmayı başarmıştır. Tarihte Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının üzerinde farklı Türk toplulukları tarafından kurulan ve çeşitli unsurların eşgüdümünü sağlayan siyasi yapılar, söz konusu becerinin göstergelerinden birisidir. Benzer şekilde bugün de dünyanın pek çok ülkesinde yaşayan ve yaşadıkları ülkede her alanda varlık gösterebilen Türk nüfusu da modern göçerevlilik olarak ifade edilebilecek yapının kanıtıdır. Zira Türkler, gittikleri yerlere beraberlerinde kendi kimliklerini, kültürel birikimlerini de götürmektedir. Bu kapsamda Türkiye Türklüğünün yanı sıra Türk dünyasının diğer bölgelerinden Türk nüfusunun da yoğun olarak yaşadığı Avrupa ülkeleri, Türklerin bugünkü yayılma alanları içerisinde yer almaktadır.

Söz konusu bu hareketli yapının ortaya çıkardığı yeni coğrafi ve kültürel şartlar, Türk dünyası kavramının yeni boyutlar kazanmasını sağlamıştır. Bu bakımdan Türklük bilimi, siyaseti, kültürü ve ekonomisi ile ilgili temel kavramların yeni aşamalarla birlikte yeniden düşünülmesi, kapsamının yeniden tartışılması gerekmektedir (Vurucu, 2010). Oysa Türklük bilgisi incelemelerinde geleneksel anlayışa paralel olarak Türk dünyası kavramından bahsedildiğinde, Türklüğün kadim zamanlardan bugüne yerleşik bulunduğu kültür ve medeniyet ürettiği coğrafi mekânlardan hareketle bir tarif yapılmaya çalışılmıştır.

Bu tarihsel ve kültürel müktesebat üzerine şekillenen siyasi ve ekonomik yaklaşımlar bugün Türk Devletleri Teşkilatı ve teşkilatın insani-kültürel çalışmalar konusundaki çerçevesini belirleyen 2040 Vizyon Belgesini ortaya çıkarmıştır. 20. ve 21. Yüzyıl Türk dünyasının sosyo-ekonomik, askeri ve kültürel açıdan ciddi sıkıntıların yaşandığı ve aynı zamanda Türk dünyasının karasal sınırlarının birbirinden kopartıldığı dönem olmuştur. Bu süreçte hem Doğu hem de Batı Türklüğü siyasi, askeri ve kültürel istilalara uğramış Türk aydınları katledilmiştir (bkz. Buran, 2019). 1990'lara gelindiğinde SSCB'nin dağılmasıyla birlikte bağımsız Türk Devletlerinin

ortaya çıkışı Türk dünyası konusunda hem Türkiye’de hem de bu devletlerin kendi içerisinde önemli bir farkındalığın oluşmasını sağlamıştır. Hatta ortaya çıkan yeni imkan ve şartlar karşısında Türkiye’nin pek çok bakımdan hazırlıksız olduğu hususu genel kabul gören bir tespittir. Bütün bu tecrübelerin zerine bugün Türk Devletleri Teşkilatı olarak adlandırılan ve hem kendi içerisinde hem de dünyaya karşı insani, kültürel ve çevresel politikalar başta olmak üzere çok yönlü çalışmalar yürüten yapı ortaya çıkmıştır. Türk Devletleri Teşkilatı’nın gelişim sürecine bakıldığında Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi görülür.

Türk Devletleri Teşkilatı (eski adıyla Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi - Türk Konseyi), Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini teşvik etmek amacı ile uluslararası bir örgüt olarak 2009 yılında kurulmuştur. Teşkilatın kurucu üyeleri Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye’dir. Ekim 2019’da Bakü’de gerçekleştirilen 7. Zirve sırasında Özbekistan Teşkilata tam üye olarak katılmıştır. Macaristan ise Eylül 2018’de Kırgızistan’ın Cholpon-Ata şehrinde düzenlenen 6. Zirve sırasında, Türkmenistan Kasım 2021’de İstanbul’da düzenlenen 8. Zirvede, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Semerkant’ta düzenlenen 9. Zirvede ve Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) 2023 yılında Astana’da düzenlenen 10. Zirve sırasında Teşkilat nezdinde gözlemci statüsü kazanmıştır. Temel belgeleri olan 3 Ekim 2009 tarihli Nahçıvan Anlaşması ve 16 Eylül 2010 tarihli İstanbul Bildirisi’ne göre, Teşkilata üye ülkeler, Birleşmiş Milletler Anlaşması’nın amaçları ve ilkelerinin yanı sıra uluslararası hukukun diğer evrensel olarak tanınan ilkelerini benimsemiştir. Barış ve güvenliğin korunması ile iyi komşuluk ilişkilerinin geliştirilmesine ilişkin uluslararası normlar, TDT çatısı altında yürütülecek işbirliğinin zeminini oluşturmaktadır. Türk Devletleri Teşkilatı, 1992 yılından beri toplanan, “Türkçe Konuşan Devletler Devlet Başkanları Zirveleri” sonucunda ortaya çıkan ortak siyasi irade üzerine kurulmuştur. Bu zamana kadar 10 Zirve gerçekleşmiş olup, bunlardan İstanbul’da düzenlenen 16 Eylül 2010 tarihli son Zirvede Teşkilatın o zamanki adıyla Türk Konseyi’nin kuruluşu resmen ilan edilmiş, öncelikleri ve yol haritası ortaya konulmuştur. Nahçıvan Anlaşmanın önsözünde üye devletler, Birleşmiş Milletler Anlaşması’nın amaç ve ilkelerine bağlılıklarını teyit ederek, Teşkilatın temel amacını, Türk Devletleri arasında kapsamlı işbirliğini derinleştirmek, bölgesel ve küresel barış ile istikrara katkıda bulunmak olarak tanımlamışlardır. Üye

lkeler ayrıca, demokrasi, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü ve iyi yönetişim gibi temel ilkelere bağlılıklarını ifade etmişlerdir. Teşkilat kapsamındaki işbirliği, ye ülkeler arasındaki ortak tarih, kültür, kimlik ve Türk dili konuşan halkların dil birliğinden kaynaklanan özel dayanışma temelinde inşa edilmektedir (URL 2).

12 Kasım 2021 tarihinde düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatı 8. Zirvesi sırasında Devlet Başkanları tarafından kabul edilen Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi (URL 3) Türk dünyası kültür politkalarının da çerçevesini belirler. Belgede kültürler ilgili ortaya konulan hedefler şu şekilde açıklanmıştır: Kültür Türk toplumları arasındaki ortak noktaları daha fazla keşfetmek ve beraberlik duygusunu zenginleştirmek için ye Devletlerin ilgili kurumları tarafından ortak sosyal, kültürel ve eğitsel faaliyetler geliştirme, Türk Dünyasının kültürel mirasının ortak bir listesini hazırlama, bu kültürel mirası koruma ve Türk Dünyasının kültürel mirasının geldiği ülkelere geri gönderilmesi için ortak eylemde bulunma, UNESCO’nun İnsanlığın Somut Olmayan Kültürel Mirasının Temsili Listesine aday gösterilmesi için ye Devletlerin ilgili kurumları ve Türk İşbirliği Kuruluşları arasında güçlü bir koordinasyon ve işbirliği sağlama, En önde gelen bilim adamlarının, şairlerin, düşünürlerin ve sanatçıların ortak Türk mirasını geliştirme ve ye Devletlerin geleneklerini, göreneklerini, folklorunu ve Türk dünyasının kültürlerarası diyalogdaki rolünü besleme, Halklarımızı bir araya getirmek için her yıl ortak film festivalleri ve müzik ile sanat etkinliklerinin yanı sıra, diğer benzer kültürel aktiviteler düzenleme.

Bir halk bilimcinin kültür tarihinden ne anlaması gerektiği hususuna gelindiğinde burada şu değerlendirmeyi yapmanın yerinde olacağı kanısındaız: Ortak kültürel değerler genlerimizde kodlanmamıştır; insanlar tarafından yaratılır, öğrenilir ve öğretilir. Birlikte yaşama iradesine sahip insanların ortak tarihî tecrübesi onları zamanla duygu, düşünce, inanç ve ideallerinde birbirine benzetir, ortak norm ve değerlerin ortaya çıkmasına yol açar ve böylece bireyler aynı etkilere benzer tepkiler vermeye başlarlar. Bireyler tarafından ortaya konmuş olsa da ortak değer haline gelen inanç, det ve gelenekler saygı görür, kültürel yaptırım gücü kazanır ve bireylerin davranışlarını tanzim eder. Cemiyetin mensubu olan fakat ortak değerlerden bazısına inanmayan bireyler bile o değerlerden bağımsız hareket edemezler.

Hiç şüphesiz toplumsal hafızalar uzun bir sürecin neticesinde oluşur ve bu oluşum esnasında temel kalıplar, geçmişten şimdi aracılığıyla geleceğe, geniş bir toplumsal kabul ve katılımla; ritüeller, semboller, norm ve değerlerden meydana gelen toplumsal pratiklerin oluşturduğu birikim vasıtasıyla yeni kuşaklara aktarılır.

### **Prof. Dr. Dursun Yıldırım'ın Türk Dünyası Halk Bilimi Perspektifi ve Mizah Çalışmalarına Bakış**

Prof. Dr. Dursun Yıldırım, 1946 yılında Rize ilinin Kalkandere (Karadere) kazasına bağlı bir dağüstü köyü olan Kayabaşı (Hurmalık) köyünde dünyaya geldi. Babası Hüseyin Yıldırım, emekli inşaat ustasıdır. Annesi Meliha Yıldırım, 1995 yılında vefat etmiştir. Prof. Dr. Dursun Yıldırım, 1952 yılında İstanbul'a gelmiş ve burada tahsil hayatına başlamıştır. Nilüfer Hatun İlkokulu'nda 1952 yılında ilk tahsiline başlayan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, mezun olduğu yıl aynı adla (Nilüfer Hatun) eğitime açılan ortaokula devam etmiştir. Kabataş Erkek Lisesi'ne kaydolan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, buradan 1963 yılında mezûn olup, aynı yıl yüksek tahsiline başlamıştır. İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden 1968 yılında mezûn olan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, aynı bölümde, Yeni Türk Dili (Türkiye Türkçesi) Kürsüsü'nde doktora programında tez çalışmasına başlamıştır. Lisans mezûniyet tezini de, "Hamdullah Hamdî'nin Mevlîdi" adıyla bu kürsüde yapmıştır. Doktora çalışması için "Bahtiyârname" adlı eserin Anadolu Türkçesi ile yazılmış çevirileri üzerinde durulmaktayken, Prof. Dr. Dursun Yıldırım'ın yön değiştirmesiyle, tamamen filoloji çalışması olarak yürütülen bu çalışma yarım kalmıştır.

Prof. Dr. Dursun Yıldırım 1969 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi (Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi) Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nce açılan sınavı kazanmış ve akademik hayatında bir yön değiştirme olmuştur. Prof. Dr. Şükrü Elçin'in yanında Türk Halk Bilimi alanında doktora yapmaya karar verince, İstanbul Üniversitesi'nde başladığı filoloji çalışmasını bırakmıştır. Prof. Dr. Dursun Yıldırım, 31.12.1969 tarihinde Üniversitedeki görevine resmen atanmasıyla birlikte, 1970 yılı, Bahar dönemiyle Doktora Programına başlamıştır. Hacettepe Üniversitesi Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Doktora Programı derslerini 1974 yılında tamamlayıp yeterlilik sınavını veren Prof.

Dr. Dursun Yıldırım, aynı yıl, çalıştığı bölümde Öğretim Görevlisi olarak atanmıştır. “Türk Edebiyatında Bektaşî Tipine Bağlı Fıkralar” adlı çalışması ile, 25 Mart 1975 tarihinde “Üniversite Doktoru” derecesini almıştır.

Hacettepe Üniversitesi bursu ile, 14.15.1975 tarihinde yurtdışına çıkan Prof. Dr. Dursun Yıldırım Seattle (Amerika)’da, University of Washington’da misafir öğretim üyesi statüsünde çalışmış, buradaki çalışmalarını, özellikle üç kıta üzerine yayılmış tarihî Türk kültürü, tarihi, tarihî coğrafyası, arkeolojisi, etnografyası ve Türk lehçeleri üzerinde, yoğunlaştırarak; Türk destan metinleriyle yakından ilgilenmiştir. Bu süre zarfında Rusça derslerini izlemiş, Summer Scool Institute’de ders vermiş, seminer ve konferanslarda konuşmuş ve bildiri sunmuştur (Nort West Conference).

Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü (Ankara) 1976 yılında Prof. Dr. Dursun Yıldırım’ı muhabir üye seçmiştir. Amerika’dan 1979 Ocak ayında yurda dönen Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Hacettepe Üniversitesi’nde görevine başlamış, aynı yıl Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü’ne aslî üye seçilmiştir. “Manas Destanı ve Köketay Hanning Ertegüsü” adlı tezi ile 1980 yılında “Üniversite Doçenti” unvanı alan Dursun Yıldırım aynı yıl, Kültür ve Turizm Bakanlığı Çağdaş Kültür Eserleri Danışma Kurulu üyeliğine ve başkan yardımcılığına seçilmiştir.

Prof. Dr. Dursun Yıldırım, 1981 yılında II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Hazırlık Kurulu üyeliğine seçilmiştir. Aynı yıl “Orta Asya Türk Destan Anlatım Geleneği ve Destan Anlatıcıları” adlı projesi ile, 1 aylık burslu olarak, Sovyetler Birliğine gitmiştir. Bu süre içinde Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Moskova, Leningrad, Bakû, Kazan, Taşkent ve Bişkek gibi şehirlerde projesi ile ilgili çalışma ve temaslarda bulunmuştur. O tarihe kadar hiçbir görevliye veya Türkiye Cumhuriyeti vatandaşının girmesine izin verilmediği söylenen Kazan şehrine Moskova Büyükelçisi Ercüment Yavuzalp’ın çabası ile ulaşmıştır.

YÖK Kanunu’nda yer almayan Halkbilimine (folklor) yer verilmesi ve ülkenin geleceği açısından önemini özel girişimleriyle yetkililere anlatan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, Prof. Dr. Ali Çağlar ve Gürol Ataman’ın verdiği destekle, konuyla ilgili bir rapor hazırlamış ve bir program yapıp kendilerine vermiştir. YÖK Yönetim Kurulu’nda görüşülen raporla Türkiye üniversitelerinde Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerine bağlı Türk Halkbilimi

(Folklor) Anabilim Dalı açılabilceğine karar verilmiştir. Böylece bu dalda, Hacettepe Üniversitesi ile Ankara Üniversitesi içinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümüne bağılı birer anabilim dalının öğretime açılması karar YÖK'ten çıkmıştır. H.Ü. Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü içinde açılan Türk Halkbilim Anabilim Dalı Başkanlığına atanan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, öğretim programlarını hazırlayıp öğrenci alımı ve yerleştirilmesini sağlamıştır.

1983 yılında, Üniversitelerarası Merkezî Yabancı Dil Sınavı'nı kazanan Yıldırım, aynı yıl, Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi aslı üyeliğine ve Atatürk Kültür Merkezi Yürütme Kurulu Üyeliğine seçilmiştir. Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı zamanına kadar görev yapan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, bu merkezin Folklor uygulama kolu ile Sosyal Araştırmalar Kolu'nda çalışmıştır. Folklor Kolu için kapsamlı bir çalışma programı hazırlamıştır.

“Orta Asya Türk Destan Metinleri ile Müzik Arasındaki Münasebet, Destan Repertuarının Çerçevesi” adlı proje ile, 1986 yılında Sovyetler Birliği'nde 1 aylık araştırma yapan Prof. Dr. Dursun Yıldırım, bu çalışmayı Moskova, Bakû, Taşkent, Bişkek ve Almatı şehirlerinde gerçekleştirmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküş çanlarının çaldığı 1989 yılı Mayıs ayı içinde Özbekistan Yazarlar Birliği tarafından 1982 yılında 15 gün Taşkent'e davet edilmiştir. Bu davet sırasında Taşkent, Buhara, Semerkant ve Moskova'da bulunmuş ve gelişmeleri yakından izleme fırsatı bulmuştur. Prof. Dr. Dursun Yıldırım, 1993-1995 yılları arasında İskandinavya ve Kara Avrupası'nda pek çok ülke ve şehirde konferanslar vermiştir. Uluslararası ve millî kongre, konferans ve panellerde, programlarda bildiriler sunmuş, resmi toplantılara üye olarak katılmış veya konuşmacı olarak katkıda bulunmuştur.

Türk Dil Kurumu'na 1997 yılı içinde üye seçilen Prof. Dr. Dursun Yıldırım, otuz yılı aşan meslek hayatı boyunca lisans ve lisansüstü eğitim/ öğretim programlarında pek çok öğrenci yetiştirmiştir. Alanıyla ilgili pek çok eseri ve inceleme yazısı vardır. Gazete ve dergilerde ülke meseleleri ve dış politika konularında görüşlerini dile getiren yazılar yayınlamıştır. Dursun Yıldırım, iyi derecede İngilizce, araştırmalarında yararlanacak ölçüde Rusça bilmektedir. Çuvaşça ve Yakutça dışında, Türk yazı dillerine vâkıftır (URL 1).

Dursun Yıldırım'ın akademik faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli kurum ve

kuruluşların Türk dünyasına yönelik inşasında da yer alması onu eylemci bir aydın statüsüne de taşımıştır. Türk Bitiği'nde (1998) Türk halk bilimi çalışmalarının ve Türk kültürünün temel dinamiklerini ele alan yaklaşımları ve vizyonu sonraki döneme de ışık tutmuştur. Yıldırım'ın kültür odaklı siyasi okumaları da yine Türk halk bilimi çalışmalarına yön veren temel yaklaşımların geliştirilmesine katkı sağlamıştır. Henüz 1994 yılında Türk halk bilimi çalışmalarının çerçevesi ve yönüyle ilgili yaptığı şu tespitler modern halk bilimi çalışmalarında bugün görülen yaklaşımların temellerini atmıştır: “Günümüzde folklor araştırmaları bir yandan çağdaş millî kültürlerin oluşturulmasına yardımcı olurken diğer yandan da, dışarıya doğru, yeni ‘yaşama sahaları’ temin etmeye yönelik bir hüviyet kazanmıştır. Çağımız dünyasında, istisnâî durumlar bir tarafa bırakılacak olursa, ‘sıcak savaş’ yerini büyük ölçüde bu yöndeki ‘kültürel savaş’a bırakmıştır. İkinci tür savaşın en önemli elemanı tanıma, tanıtmaya ve yayılma aracı olan folklor araştırmalarıdır. Bir milletin kendini tanıtmaya ve başka milletleri tanıması, öğrenmesi için yararlanacağı en mükemmel kaynak folklordur.” (Yıldırım, 1994, 2-3).

Dursun Yıldırım'ın 20. yüzyılın sonlarında ortaya koymuş olduğu folklor yaklaşımı folklorun çalışma alanlarının geleneksel metinlerden dijitalle uzanan süreçte çerçevesini genişlettiği gibi folklor disiplinine Türkiye ve Türk dünyası bağlamında da geniş bir etki ve yetki alanı sunmuştur. Başka bir ifadeyle folklorun misyonu yalnızca metin derleme, sınıflandırma ve inceleme değil aynı zamanda bugünün dünyasındaki kültürel savaşlarda Türkiye ve Türk dünyasının en önemli elemanı olmaktır. Yıldırım'ın kendi yapmış olduğu akademik çalışmaların yanı sıra çeşitli kurum ve kuruluşlarda eyleme dayalı olarak yürütmüş olduğu faaliyetler kendi çizmiş olduğu folklor çalışmaları vizyonunu doğrular.

Dede korkut'tan başlamak üzere Türk sözlü kültürünün temel metinlerini yaklaşımlarını ve estetik yapılarını anlama noktasında Yıldırım'ın yapmış olduğu çalışmalar akademik anlamda Türk folklor araştırmalarının bir yönünü teşkil etmiştir. Bu toplantının odak noktasını oluşturan mizah çalışmaları açısından bakıldığında ise Dursun Yıldırım'ın folklor bağlamında ortaya koymuş olduğu vizyonun Türk dünyası mizah çalışmalarına da bir çerçeve sunduğunu söyleyebiliriz. “Türk Edebiyatında Bektaşî Fıkraları” (1999) adlı çalışmasında Türk mizahını fıkra türü odaklı

okuyan Yıldırım, Türk edebiyatında mevcut edebî türler içinde, ürünlerinin çokluğu, konularının çeşitliliği bakımından en zengini ve renkli türün fıkra olduğunu ifade eder. Ona göre; “edebiyatımızda, bu türe ait bütün örnekler mutlaka, Nasreddin Hoca, Aldar Köse, İncili Çavuş, Esenpulat, Bektaşî, Ahmet Akay ve Bekri Mustafa gibi, bir fıkra -tipine bağlanarak anlatılır. Fıkra türü ile ilgili olarak yapmış olduğumuz bu araştırmanın temelini Bektaşî tipine bağlı fıkralar teşkil etmektedir.” (1999: XV). Yine aynı yerde Yıldırım, Bektaşî tipinin Nasreddin Hoca’dan sonra en tanınmış, şakacı güler yüzlü zeki insan tipini çizdiğini ifade eder. Bektaşî tipi de diğer fıkra tipleri gibi zeka, akıl ve sağduyuyu temsil eder.

Türk mizah çalışmaları içerisinde Nasrettin Hoca başta olmak üzere tip odaklı çalışmaların geniş yer tuttuğunu ifade edebiliriz. Türk mizah estetiğini bütüncül olarak anlayabilme ve disiplinler arası çalışmalar zeminine oturtabilme noktasında bu konu aynı zamanda eleştirel bir yaklaşımla da ele alınabilir. Nitekim Abdulkadir Emeksiz konu ile ilgili eksikliğe dikkat çekmiş ve “araştırmacılar tarafından belirli fıkra tiplerine dair çalışmalarda yoğunlaşıldığı ve disiplinler arası araştırmaların neredeyse yok denilecek kadar az bulunduğu” Emeksiz, 2015: 988) Tespitini yapmıştır. Öte yandan halk bilimi çalışmalarının çerçevesinin genişlemesi, çalışmaların nitelik ve niceliğinin artması Cumhuriyetin 100. Yılına gelindiğinde çalışmaların Türkiye ve Türk dünyası odaklı ilerlemesine bakıldığında mizah çalışmalarının kapsamının genişlediği görülür. Geleneksel mizah unsurlarının yanı sıra yazılı ve dijital ortamdaki mizah unsurları da özellikle genç halk bilimciler tarafından ele alınmaktadır.

### **Sonuç ve Öneriler**

21. yüzyılda kültür, ulaşım ve iletişim sistemlerinin gelişmesi ile birlikte hem savaş hem de barış aracı olarak devletler ve milletlerarası ilişkilerin merkezine oturmuştur. Dolayısıyla devletlerin kültür politikaları insani, sosyo-ekonomik ve siyasi yönleri başta olmak üzere bir bütün olarak stratejik boyut kazanır. Bu bağlamda Türk dünyası 21. yüzyılın sunmuş olduğu imkanlar ve şartların el verdiği ölçüde Türk Devletleri Teşkilatı çatısı altında müşterek kültür politikaları geliştirmeye yönelmiştir. Ortak Türk geçmişinden ortak Türk geleceğine gidiş sürecinde kültürün temel belirleyici etken olduğu süreçte Türk devletleri teşkilatı 20 yüzyılın kayıplarına inşa etme kaygısıyla hareket etmektedir. Bu çerçevede ortaya

konulan 2040 Vizyon Belgesindeki hedefler Türk kültürünün tarih öncesi dönemlerinden itibaren doğal yaşam alanlarında inşa edilmiş olan müşterek estetik anlayış ve kavrayışlar temelinde geleceğin inşasına yöneliktir. Bu süreç aynı zamanda Türk dünyasının yanı sıra dünyanın geri kalanı içinde insani ve kültürel bir model ortaya koyacak yaklaşımı içermektedir.

Osmanlı Türkiye'sinden Cumhuriyet Türkiye'sine 19. yüzyıldan bugüne evrilen süreçte Türk dünyasının yaşamış olduğu siyasi, askeri, ekonomik ve kültürel problemler karşısında Türk aydınının görev ve sorumluluk bilinci önemli çözüm yollarının da bulunmasında temel etken olmuştur. Türkiye ile birlikte Türk dünyasının diğer bölgeleri bu aydın tipinin örnekleri ile doludur. Bu toplantı vesilesiyle Dursun Yıldırım'ı kişisel yaşam öyküsü, akademik-entelektüel faaliyetleri ile çeşitli kurum ve kuruluşlardaki Türk dünyasına yönelik eyleme dayalı çalışmaları açısından tekrar hatırlarken onun Türk dünyasının örnek aydın modellerinden birisi olduğu tespitini yapabiliriz. Ayrıca Dursun Yıldırım modern halk bilimi çalışmaları açısından da özellikle genç araştırmacıların önüne Türk kültürünün temel meselelerini geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamında ele alacak bütüncül yaklaşımları ortaya koyabilen bir halk bilimci örneği olarak da koymamız gerekir.

Türk dünyası kültür politikaları denildiğinde ortak geçmişin temel araçlarından birisinin mizah unsurları ve tipleri olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Kültür temelli olarak kurulmuş olan Türk devletleri teşkilatı ve 2040 Vizyon belgesinin hedefleri doğrultusunda ortak geleceğe yönelişte mizah estetiği Türk halklarının önemli buluşma araçlarından birisi olacaktır. Ulaşım ve iletişim sistemlerinin geliştiği yazılı ve görsel medyanın imkanları göz önünde bulundurulduğunda mizah konusunda yapılacak olan çalışmalarında ne kadar geniş bir alana kapsayacağı anlaşılır. Kültürün bir eğlence ve endüstri aracı olarak sunulduğu günümüzde Türk dünyası mizah çalışmaları bu alana önemli veri sağlayacaktır.

### Kaynakça

- Buran, A. (2019). Kurşunlanan Türkoloji. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Emeksiz A. (2015). Türk Halkbilimi Mizah Araştırmalarına Dair Genel Tespit, Değerlendirme Ve Teklifler. Turkish Studies. 10(8) 987-1024.
- Ersoy R. (2007) Ortak Türk Geçmişi'nden Ortak Türk Geleceği'ne. 5. Uluslararası Folklor Kongresi (17-19 Ekim 2007), Bakü-Azerbaycan
- Ersoy R. (2018). Avrupa Türklüğü Bağlamında “Türk Dünyası” Kavramını Yeniden Düşünmek. Gazi Türkiyat, Güz, 2018/23: 9-18.
- Ersoy, R. (2007). Türk Kültürünün Terkip Kabiliyeti Üzerine Bir Deneme. Kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültür Değerleri Sempozyumu, (21-26 Mayıs 2007). Almatı-Kazakistan.
- Vurucu, İ. (2010). Türk Kimliğinin Yeni Boyutları. Serhat Kitabevi, Konya.
- Yıldırım, D. (1998). Türk bitiği. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yıldırım, D. (1994). Türkiye'de folklor araştırmalarının gelişme devreleri. Milli Folklor, 3(21), 2-15.
- Yıldırım, D. (2000) Türk Sözel Kültüründe Süreklilik <Osmanlı Hanedanlığı Dönemi'nden Cumhuriyete>, Türkbilig, S. 1, s. 32-45.
- URL 1: <http://kaynakca.hacettepe.edu.tr/kisi/95578/dursun-yildirim>
- URL 2: <https://www.turkicstates.org/tr>
- URL 3: <https://www.turkicstates.org/tr/haber/turk-dunyasi-2040-vizyonu>

